

Sygn. akt III PSKP 69/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 maja 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Halina Kiryło

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z powództwa D. S.
przeciwko Zespołowi Szkolno - Przedszkolnemu w T.
o nawiązanie stosunku pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 19 maja 2022 r.,
skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Okręgowego w L.
z dnia 30 października 2019 r., sygn. akt VIII Pa [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Okręgowemu w L. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W wyroku z dnia 30 października 2019 r., sygn. akt VIII Pa [...], Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w L. – w sprawie z powództwa D. S. przeciwko Zespołowi Szkolno-Przedszkolnemu w T. – zmienił zaskarżony apelacją pozwanego wyrok Sądu Rejonowego – Sądu Pracy w B. z dnia 21 lutego

2019 r., sygn. akt IV P [...], w ten sposób, że oddalił powództwo i nie obciążył powódki kosztami procesu, a nieuiszczoną opłatę sądową od pozwu przejął na rachunek Skarbu Państwa (pkt I.); nie obciążył powódki kosztami postępowania apelacyjnego (pkt II.).

Powołanym wyżej wyrokiem z dnia 21 lutego 2019 r. Sąd Rejonowy zobowiązał Wójta Gminy Tuczną, reprezentującego organ prowadzący pozwany Zespół Szkolno-Przedszkolny w T. do złożenia oświadczenia woli następującej treści: „Działając w imieniu pozwanego - Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w T. zawieram z D. S., numer PESEL: [...], umowę o pracę na czas określony, tj. na okres od 1 lipca 2017 roku do 31 sierpnia 2021 roku, w pełnym wymiarze czasu pracy, na stanowisku nauczyciela i powierzam jej na ten okres pełnienie funkcji dyrektora Szkoły Podstawowej w T.”; zasądził od pozwanego Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w T. na rzecz powódki D. S. kwotę 180 zł tytułem zwrotu kosztów procesu; oddalił wniosek pozwanego o zasądzenie kosztów procesu oraz nakazał pobrać od pozwanego Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w T. na rzecz Skarbu Państwa (kasa Sądu Rejonowego w B.), kwotę 2.239 zł tytułem opłaty od pozwu, od uiszczenia której powódka była zwolniona z mocy ustawy.

Sąd Okręgowy podzielił i przyjął za własne ustalenia podstawy faktycznej wyroku Sądu pierwszej instancji, zgodnie z którymi powódka D. S. w wyniku konkursu przeprowadzonego w dniu 4 sierpnia 2016 r. została wybrana kandydatem na stanowisko dyrektora Szkoły Podstawowej im. [...] w T.. Pismem z dnia 18 sierpnia 2016 r. Wójt Gminy T. poinformował powódkę, że 17 sierpnia 2016 r. wpłynęło odwołanie, dotyczące tego konkursu, a do czasu jego rozpatrzenia nie będzie możliwe powołanie jej na stanowisko dyrektora szkoły. 12 września 2016 r. powódka zwróciła się do wójta z zapytaniem, czy wydał zarządzenie w sprawie unieważnienia konkursu na stanowisko dyrektora. Pismem z 23 września 2016 r. powódka wezwała wójta do usunięcia naruszenia prawa polegającego na niewydaniu zarządzenia w sprawie zatwierdzenia konkursu na dyrektora Szkoły Podstawowej w T.. Jednocześnie wniosła o zatrudnienie jej na stanowisku nauczyciela-dyrektora Szkoły Podstawowej w T. na czas kadencji, tj. do 31 sierpnia 2021 r. Zarządzeniem nr [...] z dnia 24 października 2016 r. Wójt Gminy T. unieważnił konkurs na stanowisko dyrektora Szkoły Podstawowej w T., jako

przyczynę podając nieprawidłowości związane z wyłonieniem kandydata rady rodziców do komisji konkursowej podczas zebrania rady rodziców w dniu 14 lipca 2016 r. W dniu 22 listopada 2016 r. Wojewoda [...] wydał rozstrzygnięcie nadzorcze, w którym stwierdził nieważność wymienionego zarządzenia. Wyrokiem z dnia 19 kwietnia 2017 r. Wojewódzki Sąd Administracyjny w [...] oddalił skargę gminy na rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody [...], a wyrokiem z dnia 27 lutego 2018 r. Naczelny Sąd Administracyjny w W. oddalił wniesioną skargę kasacyjną.

W okresie od 1 września 2016 r. wójt powierzał funkcję dyrektora szkoły kolejno: U. R., E. S. i B. R.. Z uwagi na rozstrzygnięcie zapadłe przed Naczelnym Sądem Administracyjnym, powódka pismem z dnia 26 marca 2018 r., zwróciła się do wójta o niezwłoczne nawiązanie z nią stosunku pracy na stanowisku dyrektora szkoły na okres od 1 lipca 2017 r. do 31 sierpnia 2021 r., dopuszczenie jej do pracy na tym stanowisku, wypłatę wynagrodzenia za gotowość do pracy za okres od 1 lipca 2017 r. do dnia podjęcia pracy, a także o wypłatę wynagrodzenia za pracę wykonaną, począwszy od dnia jej podjęcia.

Rada Gminy T. uchwałą z dnia 10 maja 2018 r. utworzyła Zespół Szkolno-Przedszkolny w T.. Powstał on z połączenia Szkoły Podstawowej w T. oraz Przedszkola Samorządowego w T.. Zespół rozpoczął działalność od dnia 1 września 2018 r. W wyniku przeprowadzonego konkursu, w którym powódka nie brała udziału, na stanowisko dyrektora tego zespołu, na okres 5 lat, została powołana U. R.. Pismem z dnia 15 czerwca 2018 r. zastępca Dyrektora Wydziału Prawnego, Nadzoru i Kontroli, działający z upoważnienia Wojewody [...], zwrócił wójtowi uwagę, że z datą oddalenia przez NSA skargi kasacyjnej, rozstrzygnięcie nadzorcze Wojewody [...] z dnia 22 listopada 2016 r. stało się prawomocne. Podkreślił, że istnieje prawna konieczność zakończenia przeprowadzonego konkursu na stanowisko dyrektora Szkoły Podstawowej w T.. Zarządzeniem Nr [...] z dnia 10 września 2018 r. Wójt Gminy T. odmówił zatwierdzenia konkursu na stanowisko dyrektora Szkoły Podstawowej w T., przeprowadzonego w dniu 4 sierpnia 2016 r. i umorzył postępowanie konkursowe. W dniu 2 listopada 2018 r. Wojewoda [...] wydał rozstrzygnięcie nadzorcze, w którym stwierdził nieważność tego zarządzenia. W piśmie z dnia 20 grudnia 2018 r. skierowanym do obecnego dyrektora zespołu, powódka zgłosiła gotowość do wykonywania pracy na

stanowisku nauczyciela w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w T., w pełnym wymiarze czasu pracy oraz wniosła o dopuszczenie jej do pracy na tym stanowisku.

Sąd Okręgowy – powołując się na przepis art. 316 § 1 k.p.c. – stwierdził, że na dzień zamknięcia rozprawy przez Sąd pierwszej instancji okoliczności faktyczne były inne niż na dzień wniesienia powództwa. Szkoła podstawowa, na funkcję dyrektora której, powódka wygrała konkurs, przestała istnieć, co za tym idzie nie jest możliwe powołanie jej na to stanowisko. Z dniem 31 sierpnia 2018 r. Szkoła Podstawowa w T. im. [...] została zlikwidowana, zaś od 1 września 2018 r. funkcjonuje Zespół Szkolno-Przedszkolny w T.. Na podstawie uchwały Rady Gminy oraz przepisów prawa funkcja dyrektora Szkoły Podstawowej w T. przestała istnieć.

Według Sądu drugiej instancji na skutek likwidacji Szkoły Podstawowej w T. doszło do przejścia zakładu pracy na nowego pracodawcę, w rozumieniu art. 23¹ § 1 k.p. Istotna dla rozstrzygnięcia sprawy jest analiza treści art. 23¹ § 1 k.p. w odniesieniu do faktu wygrania konkursu na dyrektora szkoły podstawowej przez powódkę, braku jej powołania na to stanowisko i objęcia funkcji dyrektora do czasu likwidacji Szkoły Podstawowej w T., nieistnienia stosunku pracy między powódką a Szkołą Podstawową w T.. W ocenie Sądu Okręgowego nie można zgodzić się ze stanowiskiem Sądu pierwszej instancji, że ponieważ nowy pracodawca przejmuje prawa i obowiązki „przejmowanego” zakładu pracy, przepis art. 23¹ k.p. ma zastosowanie w sprawach, które dotyczą również obowiązku nawiązania przez poprzedniego pracodawcę stosunku pracy - w niniejszej sprawie na stanowisko dyrektora zlikwidowanej Szkoły Podstawowej w T..

Sąd drugiej instancji – powołując się na art. 23¹ k.p. – wskazał, że w razie przejścia zakładu pracy przez innego pracodawcę staje się on stroną stosunku pracy z pracownikami przejętego zakładu. Skutek ten następuje z mocy prawa, a więc nowy pracodawca nie musi zawierać z pracownikami przejmowanego zakładu umów o pracę. Dotyczy to również przejścia części zakładu. Wyjątek, stosownie do § 5 tego artykułu, stanowią pracownicy zatrudnieni na innej podstawie niż umowa o pracę, co może się odnosić do pracowników zatrudnionych na podstawie powołania (art. 68 k.p.) i ewentualnie w ograniczonym zakresie - ze względu na przepisy szczególne - do pracowników zatrudnionych na podstawie mianowania, wyboru i spółdzielczej umowy o pracę. W stosunku do tych pracowników omawiany paragraf

przewiduje inne zasady i tryb przejęcia. Zmiana pracodawcy dotyczy wszystkich pracowników przejmowanej placówki.

Ponieważ powódka nie była pracownikiem Szkoły Podstawowej w T. wygrywając konkurs na stanowisko jej dyrektora według Sądu drugiej instancji zatrudnienie powódki na stanowisku nauczyciela Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w T. z powierzeniem pełnienia obowiązków dyrektora nie znajduje uzasadnienia w treści art. 23¹ § 1 k.p. Istotnym przy tym jest fakt, że w niniejszej sprawie faktycznie nie doszło do zatwierdzenia konkursu przeprowadzonego w dniu 4 sierpnia 2016 r. przez organ wykonawczy gminy. Sąd stwierdził, że z art. 91 ust. 4 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe wynika, że z chwilą powstania zespołu, jego dyrektor z mocy prawa staje się dyrektorem wszystkich połączonych szkół czy też placówek. Powyższe oznacza, że z chwilą powstania zespołu etaty dyrektorów poszczególnych szkół czy też placówek przestają istnieć.

Powyższy wyrok Sądu Okręgowego powódka zaskarżyła skargą kasacyjną w części rozstrzygnięcia zawartego w pkt I. wyroku, w którym Sąd drugiej instancji zmienił zaskarżony wyrok Sądu pierwszej instancji i oddalił powództwo. Skargę kasacyjną oparto na obydwu podstawach kasacyjnych określonych w art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. W ramach podstawy procesowej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) zarzucono naruszenie:

a) art. 224 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez nieudzielenie głosu stronom przed zamknięciem rozprawy przed Sądem drugiej instancji;

b) art. 316 § 1 k.p.c. przez uznanie przez Sąd drugiej instancji, że wyrok Sądu pierwszej instancji nie uwzględniał stanu faktycznego istniejącego w chwili zamknięcia rozprawy przed tym Sądem, a mianowicie okoliczności, że na skutek powołania z dniem 1 września 2018 r. Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w T. faktycznej likwidacji z dniem 31 sierpnia 2018 r. Szkoły Podstawowej w T., funkcja dyrektora Szkoły Podstawowej w T. została zlikwidowana, co w ocenie Sądu drugiej instancji powinno skutkować oddaleniem powództwa, podczas gdy wyrok Sądu pierwszej instancji uwzględniał te okoliczności, jednakże okoliczności te nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy z uwagi na jej przedmiot, określony żądaniem pozwu.

W ramach podstawy materialnoprawnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) zarzucono naruszenie:

- art. 12 ust. 6 i ust. 7 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych przez niezastosowanie tych przepisów do ustalonego w sprawie stanu faktycznego i uznanie, że powstały 1 września 2018 r. Zespół Szkolno-Przedszkolny w T., nie odpowiada za zobowiązanie Szkoły Podstawowej w T. do nawiązania z powódką stosunku pracy przed datą powstania Zespołu, pomimo iż przepisy te w stanie faktycznym sprawy powinny mieć zastosowanie;

- art. 10 ust. 7 ustawy – Karta Nauczyciela, art. 36a ust. 2, art. 36a ust. 13 i art. 36a ust. 5 ustawy o systemie oświaty oraz art. 64 k.c. w związku z art. 300 k.p. przez niezastosowanie tych przepisów do ustalonego stanu faktycznego i oddalenie powództwa, podczas gdy w stanie faktycznym sprawy przepisy te powinny znaleźć zastosowanie i powinny skutkować uwzględnieniem powództwa.

Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną strona pozwana wniosła o oddalenie skargi w całości oraz o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych za postępowanie wywołane złożeniem przez powódkę skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest częściowo uzasadniona w aspekcie nieprawidłowego oddalenia powództwa o nawiązanie stosunku pracy i prawnych konsekwencji nawiązania stosunku pracy w sytuacji, gdy roszczenie to było całkowicie uzasadnione w dniu wniesienia pozwu 12 października 2016 r., a stało się – według Sądu Okręgowego, stosującego art. 316 k.p.c. - nieuzasadnione w dniu wyrokowania przez ten Sąd (30 października 2019 r.) na skutek zmian organizacyjnych: likwidacji dotychczasowej szkoły podstawowej i utworzenia od 1 września 2018 r. Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w T..

Roszczenie o nawiązanie stosunku pracy na stanowisku nauczyciela - dyrektora szkoły może być przedmiotem postępowania sądowego przed sądem pracy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2016 r., I PK 184/15). Ponieważ powódka była nauczycielem, który nie był dotychczas zatrudniony w Szkole Podstawowej w T., zatrudnienie jej na stanowisku nauczyciela - dyrektora szkoły mogło nastąpić na podstawie art. 10 ust. 7 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 1762) na okres kadencji.

Zgodnie z art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 1915), w wersji obowiązującej od 21 grudnia 2015 r. (aktualnej w dniu wniesienia pozwu), szkołą lub placówką kieruje nauczyciel mianowany lub dyplomowany, któremu powierzono stanowisko dyrektora szkoły. W myśl art. 36a 1 tej ustawy stanowisko dyrektora szkoły lub placówki powierza organ prowadzący szkołę lub placówkę. (2.) Kandydata na stanowisko dyrektora szkoły lub placówki wyłania się w drodze konkursu. Kandydatowi nie można odmówić powierzenia stanowiska dyrektora. (5.) Do czasu powierzenia stanowiska dyrektora zgodnie z ust. 2 lub 4 organ prowadzący może powierzyć pełnienie obowiązków dyrektora szkoły wicedyrektorowi, a w szkołach, w których nie ma wicedyrektora, nauczycielowi tej szkoły, jednak nie dłużej niż na okres 10 miesięcy. (13.) Stanowisko dyrektora szkoły lub placówki powierza się na 5 lat szkolnych. W uzasadnionych przypadkach można powierzyć to stanowisko na krótszy okres, jednak nie krótszy niż 1 rok szkolny.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że wymienione wyżej czynności zmierzające do powierzenia stanowiska dyrektora szkoły miały charakter czynności z zakresu prawa pracy, a kandydat na stanowisko dyrektora szkoły wyłoniony w drodze konkursu miał roszczenie o nawiązanie stosunku pracy na tym stanowisku (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 3 lipca 2008 r., III PK 10/08, OSNP 2009 nr 21-22, poz. 284 i z dnia 9 kwietnia 2009 r., I PK 212/08, OSNP 2010 nr 23-24, poz. 286).

Od dnia 1 września 2017 r. doszło do uchylenia tego unormowania i omawiana kwestia została zastąpiona regulacją art. 63 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 1082), który ust. 1 stanowił, że stanowisko dyrektora szkoły lub placówki powierza organ prowadzący

szkołę lub placówkę. W myśl ust. 3 kandydata na stanowisko dyrektora placówki, o której mowa w ust. 2, wyłania się w drodze konkursu, natomiast ust. 13 określił, że do czasu powierzenia stanowiska dyrektora zgodnie z ust. 10 lub 12 organ prowadzący może powierzyć pełnienie obowiązków dyrektora szkoły wicedyrektorowi, a w szkołach, w których nie ma wicedyrektora, nauczycielowi tej szkoły, jednak nie dłużej niż na okres 10 miesięcy. Relewantne znaczenie ma także ust. 21, zgodnie z którym stanowisko dyrektora szkoły lub placówki powierza się na 5 lat szkolnych. W uzasadnionych przypadkach można powierzyć to stanowisko na krótszy okres, jednak nie krótszy niż 1 rok szkolny, a szczególnie ust. 10, który stanowi, że kandydata na stanowisko dyrektora szkoły lub placówki wyłania się w drodze konkursu. Kandydatowi nie można odmówić powierzenia stanowiska dyrektora.

Sąd drugiej instancji nie dokonał analizy tego stanu prawnego, obowiązującego w dniu wyrokowania. Unormowania te zachowały analogiczną treść również po dniu 1 września 2017 r., co ma znaczenie zarówno dla kwestii zachowania aktualności orzecznictwa sprzed tej daty, jak i kwestii uwzględnienia art. 316 k.p.c. przy wyrokowaniu przez Sąd drugiej instancji. Podkreślić należy zawartą w cytowanych przepisach zasadę, że kandydatowi na dyrektora, który wygrał konkurs, nie można odmówić powierzenia stanowiska dyrektora, co oznacza, że zatrudnienie takiego nauczyciela na stanowisku dyrektora szkoły było, co do zasady, obligatoryjne.

To, że szkoły podstawowe i gimnazjalne są prowadzone przez gminy, nie oznacza, że szkoły przestały być pracodawcami dla zatrudnionych w nich nauczycieli i innych pracowników (wyrok z dnia 11 września 1998 r., II UKN 196/98, OSNAPiUS 1999 nr 18, poz. 589). Zespół szkół składający się ze szkoły podstawowej i gimnazjum, albo zespół szkoły podstawowej i przedszkola, utworzony na podstawie art. 62 ust. 1 ustawy o systemie oświaty jest pracodawcą dla nauczycieli wykonujących pracę w obu tych placówkach (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2001 r., I PKN 523/00, OSNP 2003 nr 10, poz. 246).

Na tle poprzedniego stanu prawnego wyrażono pogląd, że w myśl art. 64 k.c. w związku z art. 1047 § 1 k.p.c. w związku z art. 36a ust. 1 ustawy o systemie oświaty, prawomocne orzeczenie sądu stwierdzające obowiązek danej osoby do

złożenia oznaczonego oświadczenia woli, zastępowało to oświadczenie. Co do zasady powinno więc wyrzucić skutek na przyszłość. Jednak o tym, czy żądanie powoda jest uzasadnione - a zatem, czy sąd powinien zobowiązać stronę pozwaną do złożenia oświadczenia woli o treści odpowiadającej temu żądaniu – decydowało prawo materialne, a nie przepisy art. 64 k.c. i art. 1047 § 1 k.p.c. To zatem przepisy prawa materialnego określały, jakiej treści oświadczenie powinna złożyć strona pozwana i jakie skutki powinno ono wywołać (z jaką datą). W literaturze (por. M. Pilich: Ustawa o systemie oświaty. Komentarz, Warszawa 2006 tezy do art. 36 i 36a.) przedstawiono pogląd, że w następstwie odmowy powierzenia stanowiska dyrektora szkoły osobie, która wygrała stosowny konkurs, kandydatowi służy bezwzględne roszczenie do organu prowadzącego szkołę o powierzenie stanowiska z najwcześniejszą datą (*ex tunc*), od której powierzenie stanowiska mogło najwcześniej - w normalnym toku czynności - nastąpić. Zdaniem Sądu Najwyższego, pogląd ten co do zasady jest trafny, jednakże do czasu powierzenia stanowiska dyrektora organ prowadzący miał możliwość powierzenia pełnienia obowiązków dyrektora szkoły wicedyrektorowi na okres 10 miesięcy. Z takiego unormowania wynikał więc termin, w którym organ prowadzący miał obowiązek powierzyć wyłonionemu kandydatowi stanowisko dyrektora (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 2009 r., I PK 212/08, Legalis nr 168261).

Ponieważ w myśl art. 36a ust. 13 ustawy o systemie oświaty i art. 63 ust. 21 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe kadencja dyrektora trwa 5 lat szkolnych, jednak w uzasadnionych przypadkach można powierzyć to stanowisko na krótszy okres, jednak nie krótszy niż 1 rok szkolny - w przypadku, gdy dochodzi do zmian organizacyjnych w strukturze szkoły obowiązkiem sądu jest dokonanie oceny, jaki powinien być adekwatny termin powierzenia funkcji dyrektora w aspekcie zachodzących zmian organizacyjnych. Również nauczyciel występujący z powództwem o nawiązanie stosunku pracy na stanowisku dyrektora szkoły powinien zmodyfikować swoje roszczenie w zależności od zmieniającej się sytuacji organizacyjnej.

Przedmiot procesu wyznaczają: zgłoszone przez powoda roszczenie i przytoczone okoliczności faktyczne uzasadniające żądanie pozwu (art. 187 § 1 k.p.c.). Wskazana kwalifikacja prawna zgłoszonego roszczenia ma znaczenie

uzupełniające, gdyż pośrednio określa podstawę faktyczną żądania pozwu. Sąd nie jest jednak związany podstawą prawną powództwa i może badać jej prawidłowość bez względu na to, czy na skutek wyboru przez powoda żądania i zakreszenia jego podstawy faktycznej wyłączona jest możliwość orzekania co do innego wchodzącego w rachubę roszczenia materialnoprawnego. W konsekwencji odniesienie się do różnych konstrukcji prawnych, czy relacji między roszczeniami nie stanowi naruszenia zakazu z art. 321 § 1 k.p.c. (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2007 r., II PZP 2/07, Monitor Prawa Pracy 2007 nr 6, poz. 310 i orzeczenia tam powołane).

Zgodnie z art. 383 k.p.c., w postępowaniu apelacyjnym nie można rozszerzyć żądania pozwu ani występować z nowymi roszczeniami. Jedynie w razie zmiany okoliczności można żądać zamiast pierwotnego przedmiotu sporu jego wartości lub innego przedmiotu, a w sprawach o świadczenie powtarzające się można nadto rozszerzyć żądanie pozwu o świadczenia za dalsze okresy.

Według Sądu Okręgowego, na dzień zamknięcia rozprawy przez Sąd pierwszej instancji okoliczności faktyczne były inne niż na dzień wniesienia pozwu; szkoła podstawowa, na funkcję dyrektora której powódka wygrała konkurs przestała istnieć; co za tym idzie nie jest możliwe powołanie jej na to stanowisko (z dniem 31 sierpnia 2018 r. Szkoła Podstawowa w T. im. [...] została zlikwidowana, a od 1 września 2018 r. funkcjonuje Zespół Szkolno-Przedszkolny w T.). Na podstawie uchwały Rady Gminy oraz przepisów prawa, funkcja dyrektora Szkoły Podstawowej w T. przestała istnieć. Oznacza to, że zarówno placówki, jak i stanowiska nie było na dzień zamknięcia rozprawy.

Zmiana powództwa była dopuszczalna tylko w sposób określony w art. 383 zdanie drugie k.p.c. Możliwe więc było żądanie zamiast pierwotnego przedmiotu sporu jego wartości lub innego przedmiotu, a w sprawach o świadczenie powtarzające się rozszerzenie żądania pozwu o świadczenia za dalsze okresy. Za roszczenia alternatywne (przemienne, zamienne), o których mowa w art. 477¹ k.p.c., uznaje się roszczenia wymienione w art. 45 § 1 i 2 oraz art. 56 k.p. W związku ze „zmianą okoliczności” powódka mogła żądać w miejsce pierwotnego roszczenia o nakazanie pozwanemu złożenia oświadczenia woli powodującego nawiązanie stosunku pracy - jego wartości (pieniężnej) lub wystąpić z innym roszczeniem.

Mogła więc zamiast roszczenia o przywrócenie do pracy (nawiązania stosunku pracy) żądać wartości tych roszczeń. Taka zmiana powództwa ma charakter „surogatywny”, a jej istota polega na tym, że powód w postępowaniu odwoławczym nie żąda czegoś nowego, co nie było objęte przedmiotem sporu w pierwszej instancji, ale żąda wartości pierwotnego przedmiotu sporu, albo nawet innego przedmiotu niż ten, który uczynił przedmiotem sporu, ale z tym zastrzeżeniem, że takie żądanie jest uzasadnione również w ramach pierwotnej podstawy faktycznej powództwa (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2016 r. III PK 77/16, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 października 1972 r., I CR 410/72, LEX nr 7173).

Z tego uprawnienia strona skarżąca jednak nie skorzystała, gdyż po korzystnym dla niej wyroku Sądu pierwszej instancji pozostawała w przekonaniu o słuszności swojego stanowiska. W przedstawionym kontekście nie był uzasadniony zarzut skargi kasacyjnej naruszenia art. 316 § 1 k.p.c. sugerujący, że wyrok Sądu pierwszej instancji uwzględnił zmianę stanu rzeczy, „jednakże okoliczności te nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy z uwagi na jej przedmiot, określony żądaniem pozwu”. Powództwo o zobowiązanie Wójta Gminy T., reprezentującego organ prowadzący pozwany Zespół Szkolno-Przedszkolny w T. do złożenia oświadczenia woli dotyczącego nawiązania umowy o pracę na czas określony, tj. na okres od 1 lipca 2017 roku do 31 sierpnia 2021 roku, w pełnym wymiarze czasu pracy, na stanowisku nauczyciela i powierzenie jej na ten okres pełnienie funkcji dyrektora Szkoły Podstawowej w T., wymagało co najmniej częściowej modyfikacji wobec faktu, że stanowisko dyrektora szkoły podstawowej uległo likwidacji, a Sąd był zobowiązany do uwzględnienia – w myśl art. 316 k.p.c. stanu rzeczy (obejmujący stan faktyczny i prawny) z daty wyrokowania.

W myśl art. 12 ust. 6 i ust. 7 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych oraz art. 91 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe organ prowadzący szkoły różnych typów lub placówki może połączyć w zespół prowadzoną przez siebie szkołę podstawową z prowadzonymi przez siebie przedszkolami mającymi siedzibę na obszarze objętym obwodem tej szkoły. Utworzenie zespołu szkolno-przedszkolnego odbywa się przez połączenie wchodzących w jego skład jednostek organizacyjnych przy zachowaniu ich daleko

idącej podmiotowości wyrażającej się m.in. tym, że połączenie nie narusza odrębności rad pedagogicznych, rad rodziców, rad szkół lub placówek i samorządów uczniowskich poszczególnych szkół lub placówek, o ile statut zespołu nie stanowi inaczej. Dyrektor zespołu jest dyrektorem szkoły w rozumieniu art. 91 ust. 3 ustawy Prawo oświatowe, przez co dotychczasowe stanowisko dyrektora szkoły podstawowej ulega likwidacji, chyba, że dochodzi do konwersji tego stanowiska w stanowisko dyrektora zespołu szkolno-przedszkolnego (kwestia ta wykracza jednak poza zakres zarzutów skargi kasacyjnej).

Przejęcie zadań dydaktycznych w zakresie kształcenia uczniów przez inną szkołę stanowi przejęcie części zakładu pracy przez innego pracodawcę w trybie art. 23¹ k.p. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2000 r., I PKN 489/99, OSNAPiUS 2001, nr 11, poz. 381). W razie przejęcia szkoły w części lub całości nauczyciel automatycznie staje się pracownikiem nowej szkoły (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 1995 r., I PRN 15/95, OSNAPiUS 1995, nr 21, poz. 264).

Ponadto Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 29 października 2007 r. II PK 56/07, OSNP 2008 nr 23-24, poz. 35 zajął stanowisko, że przepis art. 26 k.p. nie uzależnia powstania stosunku pracy od jej faktycznego rozpoczęcia przez pracownika, a możliwość wypowiedzenia umowy o pracę nie jest uzależniona od nawiązania się między stronami stosunku pracy (rozpoczęcia się okresu zatrudnienia).

Mając powyższe konstatacje na względzie Sąd Najwyższy uznał, że powódka w sprawie objętej skargą kasacyjną na podstawie art. 91 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe w związku z art. 23¹ § 1 i § 2 k.p. była uprawniona do wniesienia powództwa dotyczącego roszczeń związanych z obowiązkiem nawiązania stosunku pracy na stanowisku dyrektora szkoły przeciwko zespołowi szkolno-przedszkolnemu, powstałemu po połączeniu dotychczasowej szkoły podstawowej z gminnym przedszkolem.

Ogólną podstawą prawną powództwa o dopuszczenie do pracy jest art. 22 § 1 k.p., który nakłada na pracodawcę obowiązek zatrudnienia pracownika, co oznacza obowiązek faktycznego umożliwienia wykonywania przez niego pracy. Niedopuszczenie pracownika do pracy bez rozwiązania umowy o pracę uprawnia tego pracownika do wystąpienia z powództwem o dopuszczenie go do pracy. W

przypadku nauczyciela, który wygrał konkurs na stanowisko dyrektora szkoły taką podstawą jest art. 63 ust. 10 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe oraz poprzedzająca go regulacja ustawy o systemie oświaty, stosownie do których kandydatowi nie można odmówić powierzenia stanowiska dyrektora.

Zdaniem Sądu Najwyższego, w sytuacji, gdy powód nie dokonał modyfikacji powództwa po wystąpieniu zmian organizacyjnych wpływających na jego roszczenie, Sąd pracy - stosując art. 316 § 1 k.p.c. oraz art. 10 ust. 7 i art. 91c ust. 1 Karty Nauczyciela w związku z zastosowanym w drodze analogii art. 45 § 2 k.p. w razie zmiany stanu rzeczy po wniesieniu powództwa o nawiązanie stosunku pracy na stanowisko dyrektora szkoły przez złożenie oświadczenia woli - może nie uwzględnić żądania pracownika, jeżeli ustali, że uwzględnienie takiego żądania jest niemożliwe lub niecelowe; w takim przypadku sąd pracy może orzec o odszkodowaniu. Ustalenie, iż uwzględnienie żądania pracownika nawiązania stosunku pracy jest niemożliwe lub niecelowe powinno nastąpić zgodnie z zasadą kontrydiktoryjności. Przesłanka niemożliwości nawiązania stosunku pracy ma walor obiektywny i może dotyczyć przyczyn leżących po stronie pracodawcy jak i pracownika (*ad casum* Sąd nie ustalił na przykład, czy po odmownej decyzji pozwanego powódka podjęła zatrudnienie w innej szkole). Natomiast niecelowość nawiązania stosunku pracy stanowi pojęcie nieostre, otwarte i podlegające wykładni za pomocą klauzul generalnych. Elementy ocenne kładą nacisk na wszechstronne wyjaśnienie okoliczności sprawy. Tego rodzaju wyrok może zapaść tylko wtedy, gdy sąd ustali, że taka przesłanka występuje w procesie.

Zarzut skargi kasacyjnej naruszenia art. 224 § 1 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez nieudzielenie głosu stronom przed zamknięciem rozprawy przed Sądem drugiej instancji nie był uzasadniony, gdyż strona powodowa miała zachowaną możliwość wypowiedzi i składania pisemnych wyjaśnień w czasie trzyletniego procesu.

Z powyższych względów na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzeczono jak w sentencji wyroku.

